

Eskuartzaleen Biltzarrak

Gillermo ETXEBERRIA

Eskuetan daukagu Sabino Aranak 1901eko irailaren 16an Hendaien egindako hitzaldia. Garai zailak ziren gure herriarentzat, nahiz hori ez den gure artean ezer harrigarri. XIX.mende erdi aldetik aurrera gero eta nabarmenagoa zen euskararen eta Euskal Herriaren susperraldia. Bonaparte printzearen lana, Abadia jaunak antolatutako "Lore Jokoak" eta honek Euskal Herriko alde geografiko osoan izandako eraginak, piskana piskana indarberritzen hasitako eragin baten seinaleak ziren. Euskal Herriak bere Foruak galdu zituen, eta honek herrimina handitu eta sakondu zuen. BERPIZKUNDE horretan garrantzi berezia izan zuen Sabino Aranak. Eskuartearen dugun liburuskak diotenaren arabera, "XX. gizaldiko euskararen zuzperraldian eta berpizkundean ardatz eta zutabe izan da Arana, ondo erroturik utzi baitzuen euskarak herrigintzarako eta Euskal Herriaren nortasunean duen garrantzia eta ondo seinalaturik utzi baitzuten euskararen biziraupenerako eta aurrerabiderako ildo nagusiak".

Haseran adierazi dugunez, 1901ko irailaren 16an ospatu zen lehenengo *Eskuartzaleen Biltzarraren* lehenengo bilera. Bertan bildu ziren iparraldeko eta hegoaldeko asko eta asko, euskara izanik denen kezka nagusia. Han izan zen Sabino Arana ere eta bertan "finkatu zituen euskararen biziraupenerako bi zubate nagusiak: *euskara edozein arlotarako gai egin eta edozein lanbide eta eginkizunetarako beharrezko bihurtu*". EAJ-PNV-k argitaratu emandako liburuxkoan esaten zaigu hurrengo urtean sortu zen zatiketaren errua "Aranari egotzi zaio"la, Villasanteren iritzian. "Baina biltzar hartan zerikusi gutxi izan zuen Sabino Aranak. Bilboko Larrinaga kartzelan baltzegoen giltzapean".

Dena den, gure ildoari jarraituz, bereiz ditzagun Aranaren hitzaldiko parrafo nagusienak, bere iritzia ahalik eta ondoen islatuz.

"...Euskera indardu dadin eta bizirik iraun dezan ezinbestekoak ditugu alde berean gauza bi: euskera nahitaez erabili beharreko tresna izan dadila bere lurraldeko jendearen eguneroko bizimoduan, gizarte handietan nahiz lagunarte txikietan, eta bestetik, euskara gai izan dadila eguneroko bizimoduan erabilia izateko.

Lehenengo baldintza betetzen ez bada, euskera literatura-hizkuntza izan liteke bal, aberatsentzat atsegingarria, hizkuntzalari, historialari eta antropologoentzat ikergai bikaina; baina sekula ere ez da izango herriaren hizkuntza bizia. Bigarren baldintzari jaramonik egin ez, eta euskerak aldi batez arrantzale, baserritar eta artzainen hizkuntza izaten segituko du euskotarren lurraldeko leku batzuetan; baina latindar hizkuntzek estutu egingo dute alde guztietatik eta ez du bestetarako balio izango arrantzale, artzain eta baserritarren kontuez hitz egiteko baino, azkar egingo du atzera mendietako babeslekurik ezkutueneraino, eta azkenean galdu egingo da, luza gabe, seguruenik.

Kasu bietan ere euskera ez litzateke gehiago izango hizkuntza bizia; euskera hil egingo litzateke.

Baina euskera arazo handi zein txikietan nahitaez erabili beharrezko hizkuntza bihurtzen badugu geure gizarteko jardueretan, nola espainiera beharrezkoa den Espainian bizi izateko eta frantsesa Frantzia bizi izateko, eta aldi berean gai egiten badugu biziaraziko duten beharrian horiek asetzeko; geografia eta historia, soziologia edo politika, moralak edo zuzenbidea, filosofia eta arte ederrak, industria eta merkataritza, ekonomia eta ogasuna, eta beste hainbat arlo euskeraz jorratu ahal izateko ahoz zein idatziz; azken batean, euskeraz gogoia landu, bizimodua atera eta gizartean aurrera egin ahal izateko; orduan, ziur egon zaitezte euskera sendo eta osasuntsu biziko dela, menperatzailearen esku hartze eta nepotismo guztiak gorabehera.

Euskera gaurko gizartearen beharrianetara moldaturik eta bizitza modernorako ezinbesteko hizkuntza bihurturik daukagunean, orduan euskal testuak idatzi ahal izango dira eta ikastolak sortu ahal izango dira umeek denetariko gauzak geure hizkuntzan ikas ditzaten. Gainera, ikastolen sorkuntzak ondorio gisa ekarriko du testuen argitalpena".

Aranak uste du euskararen bizia "euskotarren esku dago"ela. "Hiltzen bada, errua geure buruari bota behar diogu".

"Euskal Herriko agintariel eta aberatsel dagokie bertako hizkuntza-
ren erabilera beharrezko bihurtzea. Prozedura, berriz, erraz as-
matzen da; lehenengo eta behin, euren bulego, lantegi eta
lanpostuetan langileak hartzeko orduan, euskera dakitenak ho-
bestea, lehenbiziko aldian, eta euskera jakitea ezinbesteko bal-
dintza gisa jartzea, geroxeago. Hasieran oztopo izugarriak aurki-
tuko dituzte eta jasan beharko dituzten kalte ekonomikoak ere ez
dira huskeria izango; baina xede gorenak betetzeko bidean beti
aurkitzen dira oztopo latzak. Aberriarenganako maitasuna, maita-
sun guztiak legez, bihotz zabaltasun eta eroapenaren bidez era-
kusten da, eta gurea bezalako aberri zorigaitzoko batean abertza-
letasuna herioen bertutea da, neke eta palramen asko berekin
dakartzana".

"...aurrekoa baino premiazkoagoa: nazio kultuetan hizkuntzari
eskaten zaien erabilera sorta ugari eta konplexua guri
eskaintzeko gauza bihurtu behar dugu euskera; eta uste dut
denok asmo horrekin etorri garela Biltzar honetara, jaunak, eta
biltzar honen atzetik beste batzuk etorriko ahal dira".

"Baina gure eginbehar eder hori betetzera goazela, nahitaez aitortu
behar dugu, euskeraren gizarte-pizkundera lortzen salatzen
egin behar dugun lehen urratsa, argi eta garbi, ortografia arauen
baterakuntza besterik ez da, eta horrexetarako deitu gaituzte
hona, erabaki txalogarri bat betez".

" Baina kontuan eduki behar dugu zer egin behar dugun helburu
horretara iristeko.- 1. Gaia zehatz-mehatz aztertu, onartuko du-
gun sistema grafikoa ahalik eta egokiena izan dadin; eta 2. ahalik
eta jende gehienek alde zuzenetik onartutako ortografia sistema
ezarri behar dugu; horrela, den-denok ez, baina gehienok
behintzat, aurretiaz hitz emango dugu sistema hori besterik ez
dugula erabiliko aurrerantzea".

Dudarik ez, gaur egun euskararen arloan etengabe sortu eta
sortzen zaizkigun eztabaldatan, gaurkotasun osoa dutela hemengo
baleztapenak. Batzuentzat argiak, besteentzat zalantzagarriak, baina
beti ere abiapuntu bikain dirudite aurretik jarritakoak.